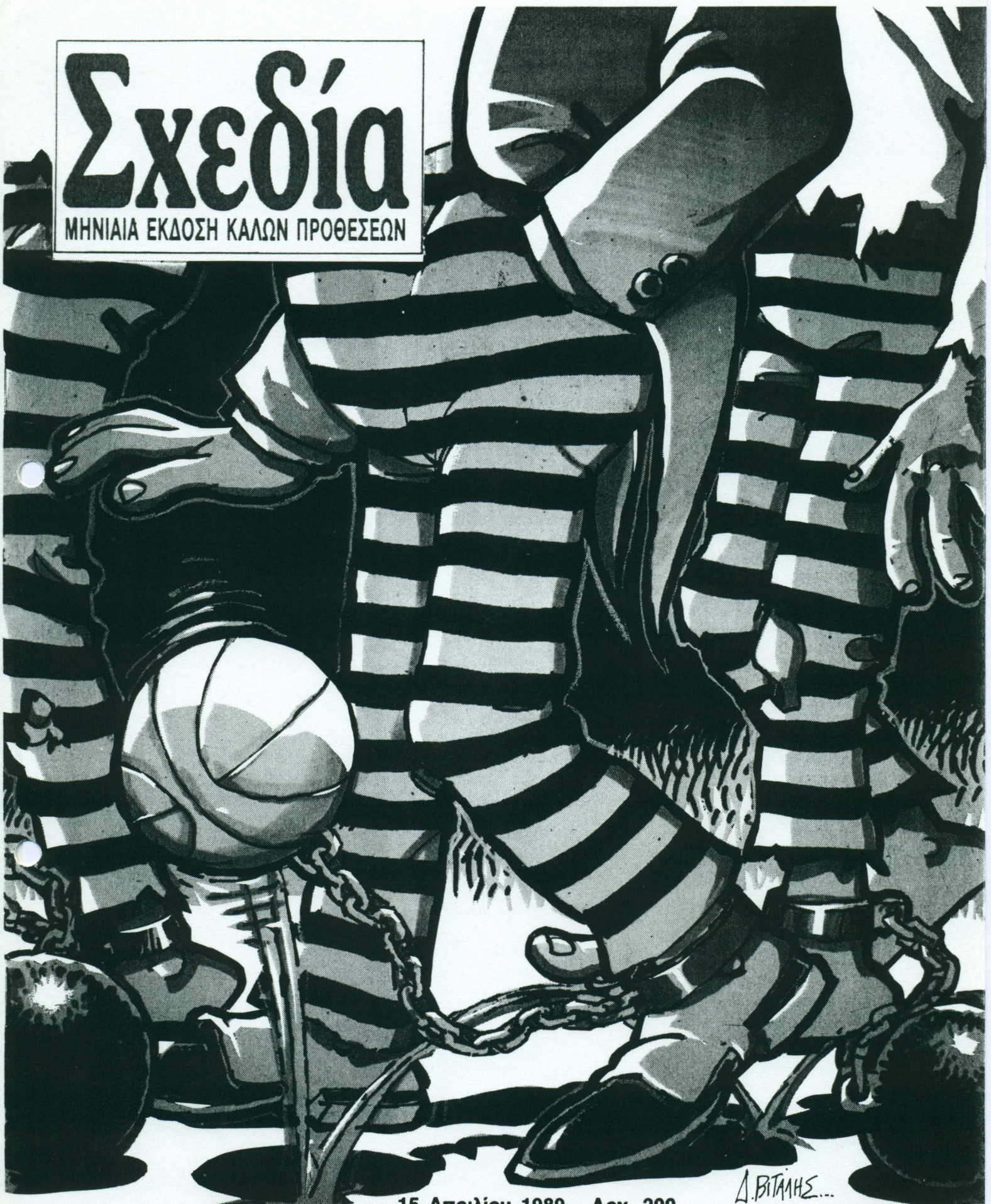

Σχεδία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΛΩΝ ΠΡΟΘΕΣΕΩΝ

15 Απριλίου 1989 - Δρχ. 200

Τεύχος ③

Δ. ΒΙΤΑΛΗΣ...

Ο Απρίλης είναι ο μήνας ο σκληρός

ΠΟΙΗΣΗ & ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

«ΤΟ ΜΑΤΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΕ, ΤΩΡΑ ΠΑΙΖΩ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΑΣΗ»

Μ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

Του Γιάννη Κουβαρά

Σίγουρα ο τίτλος «Ποίηση και ποδόσφαιρο» συνιστά οξύμωρο ως ένα βαθμό, αν δεν προκαλεί θυμηδία κιόλας σε σοβαροφάνεις, κουλτουρομανείς και κουλτουρόφρονες, με ανάλογα ερωτήματα του τύπου, τι σχέση έχει ο φάντης με το ρεταινόλαδο. Κι όμως μια πρόχειρη έρευνα αρκεί ν' αποδείξει ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στην ποίηση και το ποδόσφαιρο, καθώς η πρώτη προσπαθεί να κατανοήσει και να αναδείξει τις όμορφες στιγμές του, το δε ποδόσφαιρο είναι φορές που γράφει με τον τρόπο του ποίηση, όπως όταν λ.χ. σε φοβερή βολίδα του Τσιριμώκου κατορθώνει ν' αποκρούσει αναπάντεχα κι εξεπαφής ο Σαργκάνης και ο πρώτος αυθόρμητα του δίνει το χέρι, συγχαίροντάς τον ιπποτικά. Μια χειρονομία λοιπόν που εγκλείει ποίηση, ομορφιά και ιπποτισμό, ανάλογη—τηρουμένων βέβαια των αναλογιών—εκείνης που όταν στην μονομαχία Ἀριστου—Ερωτόκριτου, σπάει

το κοντάρι του αντιπάλου του, ο Ερωτόκριτος πετάει πέρα και το δικό του.

Είναι βέβαια αλήθεια ότι ανάμεσα στην ποίηση και το ποδόσφαιρο υφίσταται σίγουρα μικρότερη σχέση απ' ό,τι λ.χ. μεταξύ ποδοσφαίρου και πολιτικής, κι ας εγκυβεί η τελευταία το ποδόσφαιρο ως μέσον προώθησης του αποπροσανατολισμού και της αλλοτρίωσης των μαζών—τούτο βέβαια δεν την εμποδίζει καθόλου—τη μεγαλύτερη μερίδα της, εννοώ, για νάμαστε ακριβοδίκαιοι—να υιοθετεί και να αντιγράφει τις μεθόδους του—η ποδοσφαιροποίηση της πολιτικής μας ζωής κατά κύριο λόγο από τα μεγάλα κόμματα, ο πολιτικός χουλιγκανισμός που γνωρίζει δόξες στις μέρες μας, φαίνεται ότι διαβρώνει και εναγκαλίζεται όλο και περισσότερους τομείς της δημόσιας ζωής. Η ιδεολογία της νάυλον σημαίας, του μπάτσου—κλώτσου, η ατμόσφαιρα εξέδρας κυριαρχούν πια όχι μόνο σε προεκλογικές συγκεντρώσεις. Η άποψη του γελοιογράφου Κ. Μητρόπουλου—κι ας μην ξεγελαστείτε από το επάγγελμά του και δεν την πάρετε σοβαρά—ότι «στην Ελλάδα διαλέγεις το κόμμα σου με την ίδια ευκολία που διαλέγεις και την ποδοσφαιρική σου ομάδα», ενέχει δυστυχώς μεγάλο ποσοστό αλήθειας. Ο ίδιος δεν παραλείπει να δηλώνει «ανένταχτος Ολυμπιακός». Διαφωτιστική είναι επίσης στην περίπτωση η πρόσφατη δήλωση «πολιτικοποιημένου» χούλιγκαν «Τι δεξιοί και αριστεροί ρέ; Μόνο Ολυμπιακοί και Παναθηναϊκοί υπάρχουν». Τα άνθη του κακού διπολισμού λοιπόν κι εδώ στην πλήρη

άνθησή τους.

Οι φωστήρες επίσης της δημοσιογραφικής ατιδοσύνης και πέννας συναγωνίζονται ποιός θα σύρει περισσότερες φορές στο εδάλιο το ποδόσφαιρο, όπου εκφωνώντας τους φιλιππικούς τους απαγγέλουν κάθε φορά την εις θάνατον καταδίκη του, χτυπώντας περίπου το σαμάρι αντί το γαϊδούρι για τα τόσα δεινά που υπάρχουν. Παραβλέπουν βέβαια το γεγονός ότι το ποδόσφαιρο προωθείται εξίσου ή έστω είναι εξίσου δημοφιλές τόσο στις χούντες της Λατινικής Αμερικής, όσο και στις προηγμένες δημοκρατίες της Δύσης αλλά και στις χώρες του σοσιαλισμού, ενώ αντίθετα στην χώρα του κατεχοχην πολιτικού αποπροσανατολισμού, —την Αμερική—στατιστικά τουλάχιστον παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό αποχής σε παντός είδους εκλογές—το ποδόσφαιρο είναι ο μεγάλος απών.

Με την προηγούμενη αντινομία θέλουμε να επισημάσουμε ότι με το γόρδιο δεσμό του ποδοσφαίρου δεν ξεμπλέκει απλά με μια συνοπτική καταδίκη ή με πανηγυρική αθώωση. Το φαινόμενο είναι σίγουρα πολύπλοκότερο και δεν θα διολισθήσουμε σε κοινωνιολογικές και άλλες αναλύσεις του, διότι και ειδικό δεν είμαστε και ήδη άλλοι έχουν κάνει αξιολογες προσεγγίσεις και θεωρητικές αναλύσεις όπως οι G. VINNAI, Το ποδόσφαιρο ως ιδεολογία. μφ. Γ. Νταλιάνης, εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη, 1988, Κ. Παπαγιώργης, Σιαμαία και ετεροθαλή, Ροές 1987, Ε.Μ. Αναγνωστάκη, Κάγκελα παντού, ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ Δεκ. 1988, Ν. Ζώης passim, Σ. Κακίσης, Ματιές στα σπόρ, ΑΙΓΩΚΕΡΩΣ 1988 κ.α.

Συνοψίζουμε λοιπόν απλώς κι εκθέτουμε και κάποιες ερασιτεχνικές μας σκέψεις. Είναι γνωστό ότι το ποδόσφαιρο χρωστάει τη γένεση του σ' ένα δημόσιο απαγχονισμό στην Αγγλία, που το φανατισμένο πλήθος για να δώσει συνέχεια στο θέαμα και να διασκεδάσει την πλήξη του άρχισε να κλωτσάει μετά μανίας το κεφάλι του άτυχου ανθρώπου. Κάποιος πρακτικότερος φρόντισε να το αντικαταστήσει στο μεταξύ με ένα πέτανο ομοίωμα του, την γνωστή μας μπάλα. Έτσι λοιπόν η μπάλα παίζει το ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου των Εβραίων, με το κυνήγημα του οποίου στην έρημο πίστευαν ότι πετύχαιναν να εξορκίσουν το κακό. Με το κυνηγητό της μπάλας αντίστοιχα εκτονώνουν τα αρχέγονα επιθετικά ένστικτα του ανθρώπου, επιτυγχάνεται μια ομαδική ψυχοθεραπεία καθώς οι θεατές ταυτίζονται με τους παίκτες, τους εκπροσώπους που

παίζουν και γι' αυτούς, ενώ με την ταύτιση ικανοποιείται ταυτόχρονα, έστω και σε θεωρητικό επίπεδο το ηρωικό αίσθημα του ανθρώπου, αποκτά την ψευδαίσθηση της ηρωποίησης του αφού η νίκη ανήκει σε όλους. Έτσι επέρχεται η κάθαρση με την εκτόνωση της συσσωρευμένης κοινωνικής βίας, καθώς δίνεται διέξοδος με τα άσφαιρα πυρά της λεκτικής εκτόνωσης που συχνά προκαλεί και τα πραγματικά πυρά των ανθρώπων της έννομης τάξης. Η δημοτικότητα του ποδοσφαίρου δεν μπορεί να μην συνδεθεί με τις απωθημένες εφέςεις, την παλινδρόμηση στην παιδική ηλικία όπου ασφαλώς κανείς δεν χόρτασε το παιχνίδι, και προσπαθεί έστω και τώρα να το αναπληρώσει. Με μια δόση υπερβολής ο Α: Νήλ παρατηρεί ότι όλα τα δεινά του πολιτισμού οφείλονται στο γεγονός ότι κανένα παιδί δεν μπόρεσε να απολαύσει αληθινά το παιχνίδι, ενώ ο Παπαγιώργης (ο.π.) διαπιστώνει ότι «κόσμος

των σπορ είναι οργανωμένος πόλεμος χωρίς νεκρούς (προφανώς το κείμενο είναι γραμμένο πριν το Χέυζελ) η ιδανική μορφή θεσπισμένου πολέμου...Το ποδόσφαιρο έχει τους στρατηγούς του, τους βαθμοφόρους, τα μετόπισθεν, το επιτελείο στον πάγκο, τους τραυματιοφορείς του και τον άμαχο όχλο: τους φιλάθλους». Σε μια εμβρυακή του μορφή το ποδόσφαιρο, μάλλον την ατμόσφαιρα του, ίσως μπορούμε να δούμε στις Ομηρικές μονομαχίες ηρώων, όπου το πλήθος των δυο παρατάξεων με παντίους τρόπους και ιαχές ενεπιύχωνε τον αγωνιζόμενο εκπρόσωπό του. Βέβαια εκεί ο ήρωας έπαιζε με το κεφάλι του και όχι με μπάλα. Πάντως η νίκη του ήταν αδιάβλητη καθότι διαιπήτευαν συνήθως οι θεοί.

Η ποίηση λοιπόν είναι φυσικό να μην έχει μείνει ασυγκίνητη από ένα τόσο μαζικό φαινόμενο σαν το ποδόσφαιρο, που έχει άλλωστε κοινωνιολογικές και ποικίλες άλλες προεκτάσεις. Έχει ακόμη περάσει η εποχή που τούτο εθεωρείτο «ποητική λέξη», το άλλο όχι. Σήμερα ιδιαίτερα η ποίηση δεν έχει προκαταλήψεις και θέματα ταμπού—όπως η μέλισσα, σέβεται εξίσου το τριαντάφυλλο όσο και το άνθος του ταπεινού γαϊδουράγκαθου. Πάει να πει ότι αντλεί από παντού όπου πάλει η ζωή με τα όποια προβλήματά της.

Ο Κ. Ταχτής ανήκει στους πρώτους (1955) που ανοίγουν την πόρτα της ποίησης στο ποδόσφαιρο, καθώς παρομοιάζει την ίδια του τη ζωή με μπάλα που ο καθένας κλωτσάει αλύπητα:

Μια μπάλα υπήρξε η ζωή μου/κλώτσο' από δω, κλώτσο' από κει/γκόλ, γκόλ/το χάσαμε το παιχνιδί.

Ο Α. Δικταίος συνθέτει κι αυτός τον δικό του Ολυμπιονίκον για να απαθανατίσει την δόξα του Ηλία Υφαντή, παλιάς δόξας του Ολυμπιακού Πειραιώς. Ποίημα που έμελλε ν' αποκτήσει απογόνους: είναι γνωστό ότι η ποίηση παράγει ποίηση κι ότι τα καλλίτερα ποιήματα είναι τα γόνιμα και δίφορα, εκείνα δηλ. που γενούν νέα ποιήματα. Από το προηγούμενο ποίημα αφορμώμενος ρητά ο Γ. Μαρκόπουλος γράφει τη δική του «Ωδή στον παίκτη της Α.Ε.Κ. και της Εθνικής Χρήστο Αρδίζογλου», όπου σε ύφος μεγαλόπρεπο, όπως ταιριάζει στο λογοτεχνικό είδος της ωδής—χρωματισμένο με κάποιους τόνους απ' τον Μακρυγιάννη και τον Εμπεϊρίκο—σκιαγραφεί τη ζωή του ήρωά του, τό ήθος του:

παρά την υπεροψία της νεότητάς του/ε-κράτησεν ενός λεπτού στα μυστικά σιγή/για τους αποχωρήσαντες βετεράνους/που δεν πέτυχαν πολύτιμο γκόλ/σε κρίσιμη στιγμή ενώ σε άλλο σημείο τονίζει ότι ο ήρωας του ικανοποιούσε την έμφυτη στον άνθρωπο ανάγκη του ανήκειν, προσφέροντας ψυχολογική στέγη στους σηματοδεδυμένους της μοναξιάς:

ενώ συνάμα εκάριζε/λέγω εκάριζε με την πράξη του αυτή/μία ολόφωτη νύχτα Χριστουγέννων/στους αστέγους της πλατείας Ομονοίας... Δεν μπορώ να φανταστώ την ώρα/που τα παπούτσια του θε να κρεμάσει/-θα φύγει από τα γήπεδα/θα σταδιοδρομήσει/ως επιχειρηματίας ή χωροφύλαξ έστω/-και θα βρεθεί υπό μετάθεσιν στην Αταλάντη/Στην Αταλάντη και πάλι λέγω/όπου το

παιδί του μη γνωρίζοντας/από γήπεδα, «άστεγους»/φυστικία—αστέρια/στα πανέ-ρια των μικρών του ανιμέ/θα γράφει στις εκθέσεις του/ «Ο πατέρας μου γεννήθη εις την Αθήνα./ 'Ηρθε στην Αταλάντη/προς αναζήτηση εργασίας/όπου γεννήθηκα και εγώ»/Τιμή και δόξα/στον παίκτη Χρήστο Αρδίζογλου/που θα σηκώσει για άλλη μια φορά/τελεσίδικα πιά/όπως οι τρελοί/τους επιταφίους των νεκροταφείων/την ασήκωτη μοναξιά μας/και θα φύγει (Η ιστορία...σ. 15).

Στο προηγούμενο ποίημα απαντά αντιστι-κτικά ο Ν. Χειλαδάκης, αντιστρέφοντας τον τίτλο και κάποια από τα δεδομένα του «Ωδή στον ποιητή Γιώργο Μαρκόπουλο γραμμένη από τον παίκτη της Α.Ε.Κ. και της εθνικής Χρήστο Αρδίζογλου», συνοψίζοντας πα-ράλληλα κάποιες από τις μεγάλες δόξες του αγωνίσματος:

Γιώργο/βλέπω τις τρίπλες των γλυκών σου λόγων/το στενό μαρκάρισμα του πλήθους/κι ήταν το ποιημά σου/κατεβασιά ακάθεκτη αριστερού εξτρέμ/ηρωική βουτιά τερμα-τοφύλακα στα πόδια του επερχόμενου Σιδέρη/κεφαλιά του Λουκανίδη στο Γ/πλα-

σάρισμα του Υφαντή/στον ποιητή ποτέ 'Αρη Δικταίο/Γιώργο μόνος εσύ/εν ποιητική οιστηρηλασία και μέθη/επαναφέροντας την μπάλα των στίχων σου/στον αγωνιστικό χώρο/και ξεκινώντας απ' την γραμμή της σέντρας ανατρέποντας τους πάντες και τα πάντα/τζαρτζάροντας όποιον προσπαθεί να σ' ανακόψει/πέρασεσς τη γραμμή της μεγά-λης περιοχής/με τους στίχους σου στο στόμα/και διαβάζοντας διαρκώς/έφτασεσς σε θέση βολής/κι εξαπέλυσεσς τη βολίδα σου/στην κλειστή γωνία των ακροατών σου/Γιώργη Μαρκόπουλε/Διακογιάννη των περιγραφών/Σαργκάνη της ποίησης/άσε τα σκοτεινά σαλόνια της ποίησης/τις φιλολο-γικές κραιπάλες που σε κάνουν μαλακό-/φόρεσε τη φανέλλα της Ένωσης/κι έλα οι δυο μας ν' απλωθούμε στα γήπεδα/να παίξουμε το εναλλακτικό ένα δυο, να κάνουμε τα πλήθη να ουρλιάξουνε από ενθουσιασμό/καθώς θα σου πασάρω μαλακά την μπάλα/και ου θα την καρφώνεις στα

δίχτυα/όλων των αντιπάλων μας...και κάποτε ο γιός σου περήφανος θ' απαντά/ο πατέρας μου υπήρξε άσος των γηπέδων/εκλεκτός των οπαδών της Ένωσης που είχε γράψει νέος—άνευ σημασίας/μία ωδή στον συ-μπαίκτη του Χ. Αρδίζογλου ενωμάτάρχη χωροφυλακής τώρα/στην Άμφισσα.

Είναι γνωστό ότι σε καιρούς χαλεπούς και πραξικοπημάτων τα γήπεδα λειτουργούν σαν πρόχειρες αποθήκες ανθρώπων, σαν υπαίθριες φυλακές αλλά και σαν τόποι εκτελέσεων. Έτσι λοιπόν εκεί που τα ανυποψίαστα πλήθη—θυμηθείτε και ΤΟ ΠΑΡΚΟ του Χριστιανόπουλου—παρληρούν και χειροκροτούν λυτρώνοντας χιλιάδες πουλιά απ' τα χέρια τους, ανάμεσά τους κι ο ποιητής που διατηρεί άσβεστη τη δάδα της μνήμης, και δεν μπορεί να καταπιεί «τον άρτον και το θέαμά του» καθώς είναι δηλητηριασμένος από τις εφιαλτικές σκηνές του παρελθόντος που βρुकολακιάζουν στη μνήμη του από τις ιαχές του παρόντος: Κόπηκε στα δυο η ζητωκραυγή μου όταν θυμήθηκα

πως στο ίδιο μέρος του γηπέδου είχαν ξαπλώσει

εικοσιεννιά ολόγυμνα πώματα χωρίς κεφάλια...

Πάρε τη φανέλα μου μάνα

κι άπλωσε την πάλι στο πιό χαμηλό κάγκελο να στάξει πάνω της ο ήλιος το χρυσάφι του να στάξει πάνω της η βροχή ανθρώπινο παραλήρημα—να τη φορέσω...

(Μ. Μέσκος, Επαρχιακό γήπεδο—Η φανέλα)

Κι όχι μόνο η ποίηση αλλά συχνά και η ζωγραφική—θυμίζω την άποψη των αρχαίων για το μυστικό αρραβώνα τους: η ποίηση είναι ομιλούσα ζωγραφική και η ζωγραφική σιωπούσα ποίηση—εμπνέεται από το τελε-τουργικό του ποδοσφαίρου. Ο Τσαρούχης

ζωγραφίζει ποδοσφαιριστές πάνω σε ποδή-λατα, ενώ ο Κακναβάτος παρουσιάζει ως ποδοσφαιριστή τον ζωγράφο Βαν Γκόγκ:

Ω ποδοσφαιριστή Βαν Γκόγκ/τι δίχτυα κίτρινα/τα πράσινα σου τι φανέλλες, οι ντρίπλες σου/τα λουλακιά οι σφυρίχτρες/η πιστολιά σου πρώτο ημίχρονο (Διήγηση, σ. 53)

Οι νεώτερες ποιητικές γενιές ιδιαίτερα, απαλλαγμένες από πλέγματα σοβαροφά-νειας, δίνουν περισσότερο «γήπεδο» στην ποίησή τους. Οι αεροπορικές τραγωδίες που ξεκλήρησαν ολόκληρες ομάδες όπως τους «Μπέμπηδες», την Παχτακόρ ή την Τορίνο δεν άφησαν ασυγκίνητον κανένα. Στην τελευταία μάλιστα είναι αφιερωμένη ολόκληρη ποιητική συλλογή «Η Σουπέργκα περιμένει» του Δ. Χουλιάρη, εκδόσεις Φόρκυς, από όπου μεταφέρω το ομώνυμο ποίημα:

Χάνονται οι ποδοσφαιριστές/των χρόνων μας των νεανικών/μέσα στη γενική αδιαφο-ρία/χάνονται παν' τους φίλους να βρούν/-που περιμένουν στη Σουπέργκα...

Η Σουπέργκα ως γνωστόν είναι λόφος στα περίχωρα του Τορίνου που πάλι του συ-ντρίφτηκε το αεροπλάνο με την ποδοσφαι-ρική ομάδα.

Ο Β. Στεργιάδης ίσως είναι ο πιο ποδο-σφαιρόπληκτος ποιητής, αφού ως συνάγετα έχει χρηματίσει και ποδοσφαιριστής:

...Μόνο με το ένα πόδι μου/δηλαδή το γύφτικο που έπαιζε ποδόσφαιρο ενώ το δεξί πήγαινε/ακόμα στο Πανεπιστήμιο/για υψη-λότερες σπουδές

(Το βασιλικό φθινόπωρο).

Διάσπαρτες αναφορές του έχουν και τα άλλα βιβλία του (ιδιωτικό αεροπλάνο σ. Ντίκ ο Χλομός) με χαρακτηριστικούς τίτλους όπως λ.χ. «Αθλητική ζωή», ενώ αλλού είναι απαρηγόρητος που η ομάδα του χάνει την τελευταία στιγμή το τραίνο για την Α' Εθνική.

Ο Γ. Τζανετάκης που συγκινείται ιδιαίτερα από τα χρώματα και τις ομάδες με ποιητικά ονόματα, όπως «Πράσινα πουλιά», σε ένα τρυφερά συγκινητικό του ποίημα, με αφορμή το χτύπημα του Εγκέλαδου στη γενέθλιά του πόλη, την Καλαμάτα, αναπολεί τις ξέγνοιαστες μέρες της βασιλείας του παιχνιδιού, στο προαύλιο της μητρόπολης της Υπαπαντής που τώρα έχει γκρεμιστεί ο τρούλος της, και τελειώνει παρακλητικά: βγήκαν πεντάρφανοι οι Μανιάτες συμμαθη-τές/ήταν να τους λυπάσαι/που ναι το

βάμμα/και μου 'δειχναν τα πόδια τους που 'βαζαν γκόλ/και τρέχανε μες στα στενά της Καλαμάτας/Υπαπαντή μου τώρα που δεν έχεις τρούλο προσευχήσου/για τα παιδιά που 'παιξαν μπάλα/στην πλατεία

(Τα ζώα της Κυριακής σ. 15)

Όχι λιγότερο ευάλωτος στη μαγεία της θεάς μπάλας παρουσιάζεται και ο Ν. Βαγενάς που έχει αιχμαλωτίσει σε στίχους τη λυτρω-

τική κραυγή της ισοφάρισης και το συνεπακόλουθο παραλήρημά της:

Νοιώθω ονειρώδες το θέμα του πανηγυρισμού των/φιλάθλων της στιγμής της ισοφάρισης στον αγώνα/ΠΑΟΚ-Παναθηναϊκού/(Τερζανίδης στο 90' με καρφωτή κεφαλιά)
(Η περιπλάνηση...)

Η παρομοίωση δεν είναι απλό διακοσμητικό στοιχείο του ποιητικού λόγου, είναι λειτουργικό. Από το ποδόσφαιρο είναι εμπνευσμένη και η επόμενη παρομοίωση, μάλιστα τη χρυσή του εποχή την ερασιτεχνική, όταν οι παίκτες έπαιζαν πρώτα για την φανέλα και—παρά τα λεγόμενα ότι το ποδόσφαιρο είναι κατ' εξοχήν ανδρικό άθλημα,—έκλαιγαν μετά την ήττα απαρηγόρητα σαν μικρά παιδιά:

...γυρνούν οι αιώνες πικραμένοι/σαν ποδοσφαιριστές/που η ομάδα του χάνει/σε αγώνα μαράζ

(Β. Κάσσορ, Στα ριζά της σιωπής)

Τη γνωστή λύπη που έχει αποτυπώσει και ο Σάββας Χαρατοΐδης στο σχέδιό του με τον σκεπτόμενο ποδοσφαιριστή, λύπη την οποία συναντάμε και στο επόμενο ποίημα του Γ. Χρονά:

Νέος με φανέλλα της Α.Ε.Κ. στο παράθυρο περιλupos/για μια ήττα της Κυριακής/μπορεί και του Σαββάτου, που δεν ανήκει/της υποβάθμισης και του μηδενισμού

(Από ένα γράμμα)

Στην κοινωνία του θεάματος και του χρήματος το ποδόσφαιρο καταντά συχνά αντικείμενο εκμετάλλευσης πολλαχόθεν, καθώς οι επιτηδείοι έχουν περιεσφύσει νοθεύοντας τη γνησιότητά του, προκαθορίζοντας το αποτέλεσμα του με τη διάβρωση διαιτησίας, ποδοσφαιριστών κ.λπ. ακρωτηριάζοντας τη μαγεία του από τη μιά και πυροδοτώντας τα έκτροπα από την άλλη. Μονάχα ο αθώς φιλάθλος παραμένει το θύμα, καθώς το παιχνίδι παίζεται κατουσιάν πίσω από την πλάτη του, κι ως πληρώνει αδρά το χαράτι του εισιτηρίου για να το δει. Έτσι χάνει και το τελευταίο του ψυχολογικό στήριγμα, καθώς η ομάδα είναι κατά κάποιο τρόπο υποκαταστάτο της οικογένειας. Νοιώθει λοιπόν μετέωρος και προδομένος. Αυτή ακριβώς την προδοσία, το ξεπούλημα όσο όσο ψυχών και την ψυχολογική λεηλασία και εκμηδένιση καταγγέλει το επόμενο ποίημα, με το χαρακτηριστικό τίτλο «Μηδέν-μηδέν»:

Κυριακή βράδυ.../Φτιαχτό πάλι το μάτς—/κι ένα σωρό να τρέχουν/να γυρεύουν/πίσω την ψυχή τους.

(Γ. Πατίλης)

και λέω ψυχολογικό στήριγμα—στέγατρο γιατί ως ένα βαθμό μετά το θάνατο των θεών, τη χρεοκοπία των ειδώλων και ιδεολογιών, τα γήπεδα λειτουργούν ως σύγχρονοι ναοί, αφού «η Α.Ε.Κ. δεν είναι ομάδα. Είναι θρησκεία» κατά τις γραφές των πιστών στους τοίχους: μόνο που η λειτουργία εκεί

δεν γίνεται Κυριακή πρωί αλλά απόγευμα και οι προσευχές είναι βλασφημίες, πάντως η έκσταση και η ταύτιση με το θεό υπάρχει και στις δυο περιπτώσεις, καθώς και το ότι ο ιερέυς φοράει μαύρα-κοντά βέβαια στη δεύτερη περίπτωση κι αντί θυμιατό κρατάει σφουρίχτρα.

Ο λόγος του Μάρξ «η θρησκεία είναι το όπιο των λαών» έχει κυριολεκτικά αντιστραφεί στις μέρες μας σε «το όπιο είναι η θρησκεία των λαών, ή καλλίτερα της νεολαίας», και κατά τους βαρύγδουπους κοινωνιολογίζοντες και πολιτικολογούντες «το

ποδόσφαιρο είναι όπιο». Έχουν άλλωστε το θάρρος να το δηλώνουν οι ίδιοι οι οπαδοί των ομάδων με σπρέυ στους τοίχους «Μπάτσοι πουλάνε την ηρωίνη, αλλά ο Θρύλος τζάμπα μας την δίνει!». Μήπως όμως η απογοήτευση από τον εκφυλισμό των οραμάτων και την απομυθοποίηση των χρεοκοπημένων ιδεολογιών είναι εξίσου αιτίες για το ότι «η Ελλάδα στενάζει στα γήπεδα» και όχι μόνο η Ελλάδα;

Και στο επόμενο ποίημα με τίτλο «Μάσκες» σαρκάζεται η συμπαιγνία, με βολές γενικότερα και κατά άλλων τομέων της ζωής, ενώ η αρχή του μας ανάγει στην ιστορική γένεση του ποδοσφαίρου:

Στήσαν στη σέντρα το κεφάλι/του ποιητή και το κυνηγούν/εικοσδυό γόηδες με καυτά/σορτσάκια και πλαστικά χαμόγελα/η εξέδρα ουρλιάζει κλίκες φιλάθλων βλασφημώντας/στα δίχτυα να μπει/το κεφάλι/ν' απογειωθούν/ύστερα μπαίνουν στο γήπεδο/βρίσκουν το σκοτεινό υπόλοιπο/το μαδούν λυσσαλέα το στέλνουν/στους δρόμους της πραγματικότητας/με κλωτσιά απ' το σημείο του πέναλτυ...κι οι διαιτητές πάντοτε πληρωμένοι/στις πλάτες της Ιστορίας αγώνες σικέ καταγράφουν.

(Σ. Κουτσούνης)

Το ποδόσφαιρο με το αδιάκοπο κυνηγητό της μπάλας εύκολα μας επανασυνδέει αταβιστικά με το αρχέγονο επάγγελμα του ανθρώπου, του κυνηγού: η δερμάτινη μπάλα στην περίπτωση λειτουργεί ως υποκατάστατο του διωκόμενου θηράματος που συναγωνίζονται οι κυνηγοί ποιός θα το συλλάβει πρώτος. Στο πνεύμα αυτής της ερμηνείας είναι γραμμένο και το επόμενο ποίημα με τίτλο «Βάκχες» που προϋποθέτει την ανάγνωση και του ομώνυμου ευριπίδειου δράματος:

Δαιμονισμένοι φιλάθλοι/με το φίδι κασκόλ τους/που τυλίγεται ανυποψίαστα στο λαιμό τους/τραγικοί Λαοκόντες Χαρο-παλεύουν απεγνωσμένα να γλυτώσουν απ' τον εαυτό τους/να βοηθήσουν την ομάδα τους—/...Ξαφνικά στη μέση του μάτς/πιάνω με αγωνία το κεφάλι μου/έντρομος δεν το βρίσκω στους ώμους/Θεέ μου, η μπάλα που κυνηγάν είν' το κομμένο μου κεφάλι/Πως θα γυρίσω σπíti αποκεφαλισμένος/η μάνα μου η Αγαυή τι θα πεί...Κι ο ποδοσφαιριστής

αιώνια θλιμμένος/που δε λάκτισε του φεγγαριού τη μπάλα/στα δίχτυα των άστρων/στου Γαλαξία το τέρμα

(Η. Βασιλάκος)

Η θέση του τερματοφύλακα είναι ιδιαίζουσα, καθώς συνδέεται άμεσα με την κορύφωση του δράματος, την λύση του ή την καταστροφή του: συνοψίζει την άκρα ένταση όλων μαζί, όντας ο τελευταίος υπερασπιστής της πολιορκούμενης κερκόπορτας, και κάθε του λάθος κινδυνεύει ν' αποβεί τραγικά μοιραίο. Ο Χάντκε έχει γράψει ολόκληρο ψυχογράφημα για «το φόβο του τερματοφύλακα μπροστά στο κτύπημα πέναλτυ», ενώ ο Εγγονόπουλος στο ποίημά του «Τα γκολπόστ» που φιλοξενεί στην πρώτη της σελίδα η ΣΧΕΔΙΑ, ρίχνει το σύνθημα «πίσω στα γκολπόστ». Ειρήσθω εν παρόδω ότι τη στολή του τερματοφύλακα φόρεσαν κάποτε ο Καμύ κι ο Μπέκετ.

Στο επόμενο ποίημα περιγράφεται υπαινικτικά η ψυχολογία του μελλοθάνατου μπροστά στη σφαίρα του αποσπάσματος των έντεκα μέτρων, που κατά τραγική ειρωνεία εδώ δεν προσπαθείς να την αποφύγεις, αλλά ακριβώς το αντίθετο, να σε βρεί, ει δυνατόν, κατάστηθα, για να μπορέσεις να την συγκρατήσεις:

Τερματοφύλαξ θα πεί/ότι κατάγομαι απ' τ' Αργίνο/δεν κυλάω πέτρες κι' έχω ετοιμότητα/μ' απασχολούν ιδιαίτερα οι καμπύλες των πεπονιών κι' ύστερα συμπαθώ τ' άνθη του καπνού και τα μήλα/Τερματοφύλακας. Τερματοφύλαξ θα πεί/το πλέγμα αγνώτων πεφτάστερων/έχω προτιμήσει ή ιππευτικές ικανότητες/αεροβατώ κι αμύνομαι καλώς-επίσης θα πεί/αναθρώσκω τη δύναμη/έχω κάποιον Άγιο ή μπλοκάρω γερά/και ιδίως-Τερματοφύλαξ θα πεί/έχω ρεφλέξ/και προπάντων κρατώ το μηδέν.

(Χ.Δ. Καλαϊτζής)

Τέλος το έτερο θυγατρικό κλωνάρι της λογοτεχνίας, η πεζογραφία, έχει κι αυτή ενσκήψει—με τη διπλή του σημασία εδώ το ρήμα—στο θέμα «ποδόσφαιρο», άλλοτε επιδερμικά, ξώφαλτσα μάλλον, για να χρησιμοποιήσουμε και γηπεδικό όρο, και άλλοτε ουσιαστικότερα. Αναφέρω δειγματοληπτικά χωρίς αξιολογικές προθέσεις από την τελευταία παραγωγή τα βιβλία «Η φανέλλα με το εννιά» του Μ. Κουμανταρέα, Α. Βαρελά, Σε δυο ημίχρονα, ΑΣΕ 1988, Γαλ. Γρηγοριάδου-Σουρελή, Πριν από το τέρμα, Πατάκης 1988 κ.α.

Δεν τρέφουμε βέβαια την αυταπάτη ότι καλύψαμε επαρκώς το θέμα, δεν τελειώσαμε καν το δεύτερο ημίχρονο—είπαμε ερασιτέχνες είμαστε—απλά το θέσαμε επί χλοοτάπητος, μακράν του να καταδικάσουμε η αθώσουμε το ποδόσφαιρο, προσπαθώντας να δείξουμε αμεροληψία διαιτητική, έστω κι αν «στην Ελλάδα ο διαιτητής είναι πάντα πουλημένος».